

FME-ANALYSE

Miljoenennota 2025

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Geen groene wereld zonder technologische industrie	4
Voldoende talent met de juiste skills	6
Onderwijs	6
Arbeidsmarkt	7
Innovatieve ecosystemen van wereldklasse	8
Vernieuwde verbondenheid	10
Technologisch leiderschap voor zorg en gezondheid	11
Technologisch leiderschap voor landbouw, water en voedsel	13
Technologisch leiderschap voor de gebouwde omgeving	15
Technologisch leiderschap voor defensie	17

Voorwoord: Met alleen ambities kom je niet aan de top

Vol trots sprak de Koning in de Troonrede over de Nederlandse topsportmentaliteit, die afgelopen zomer leidde tot veel mooie momenten en medailles. Het waren woorden die aansluiten bij de ambities van dit kabinet: Nederland moet bij de top 5 van de meest concurrerende economieën in de wereld gaan horen. Een ambitie die we als FME van harte toejuichen, maar waarvan we de uitwerking beperkt terugzien in beleid. Vorige week lanceerde het kabinet in haar Regeerprogramma namelijk nog ideeën om die ambitie te realiseren, maar in de Miljoenennota blijft daar niet veel van overeind.

Eenzijds zien we dat het kabinet probeert de basis weer op orde te brengen. Zo pakt het kabinet regeldruk aan, besteed men aandacht aan arbeidsproductiviteit en draaien ze pijnlijke lastenverzwaringen terug. Zo komt er geen Nederlandse kop op de Europese CO₂-heffing. En ook wordt de voorgenomen versoering van de 30%-regeling voor expats voor een groot deel teruggedraaid.

Daar staat tegenover dat het kabinet flink bezuinigt op onderwijs, onderzoek en innovatie. Bovendien is er nauwelijks aandacht voor het belang van Europese samenwerking en internationale handel. Het mes gaat zelfs in het wereldwijde netwerk van innovatie attachés. De basis op orde brengen is cruciaal, maar wie de top wil bereiken moet meer doen. Concrete plannen daarvoor ontbreken in grote mate.

Natuurlijk is het overheidsbeleid niet alles bepalend voor de toekomst van onze sector. Uiteindelijk zijn de economische omstandigheden waarbinnen we ondernemen, minstens zo belangrijk. In dat opzicht is 2024 een zwaar jaar gebleken. De economische groei blijft met zo'n 0,6 procent achter bij de 1,5 procent die het CPB vorig jaar voorspelde. Dat heeft onder meer te maken met het consumentenvertrouwen dat is achtergebleven, de inflatie die nog altijd boven de 3,5 procent ligt en de hoge rentestanden. Bovendien hebben geopolitieke spanningen hun wissel getrokken op de export die juist in onze sector zo belangrijk is.

Het vooruitzicht voor komend jaar is beter. Het CPB verwacht dat de export met 2,4 procent stevig aantrekt, met als gevolg economische groei van 1,5 procent. En op basis van de analyses van *Oxford Economics* gaan we voor de

	Verwachting voor 2024	Voorlopige realisatie 2024	Verwachting voor 2025
Economische groei	1,5 %	0,6%	1,5 %
Inflatie	3,8 %	3,6 %	3,2 %
Exportgroei	1,5 %	-0,4 %	2,4 %

Technologische Industrie uit van 4,1 procent groei in 2025, met de Basismetaal als absolute uitschieter met een groei van 8 procent. Een mooi vooruitzicht dus, maar wel afhankelijk van ontwikkelingen zoals rentestanden, energieprijzen, inflatie en natuurlijk de krapte op de arbeidsmarkt. En in dat laatste opzicht gaan we wel een kanteljaar tegemoet: voor het eerst in lange tijd stromen er in 2025 meer mensen uit onze sector, dan dat er instromers bijkomen. Terwijl onze sector steeds meer worstelt om voldoende medewerkers te vinden, stimuleert het overheidsbeleid onvoldoende om meer mensen met een technische opleiding naar de arbeidsmarkt te krijgen.

Werk aan de winkel dus voor het kabinet, maar ook voor FME. In deze analyse lees je terug wat de plannen van het kabinet betekenen voor jouw onderneming en vooral waar wij als FME, in nauwe samenwerking met onze regio's en de branches, in de lobby mee aan de slag gaan.

Johnno Wesseling

Directeur Belangenbehartiging, FME

Geen groene wereld zonder groene technologische industrie

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet blijft zich inzetten voor de klimaatdoelen en wil dat de industrie overschakelt op waterstof en elektriciteit. Het schrappen van de Volume Correctie Regeling (VCR) en de Indirecte Kostencompensatie (IKC) vermindert de aantrekkelijkheid van Nederland om te investeren aanzienlijk. FME pleit daarom voor de verlenging van de IKC-regeling tot minimaal 2030 en een alternatief voor de VCR-regeling, waarvoor minimaal €300 miljoen in 2025 en olopend tot €500 miljoen in 2030 nodig is.

Daarnaast bezuinigt het kabinet € 1,2 miljard op waterstof en batterijen, wat FME zorgwekkend vindt gezien de urgentie van deze technologieën voor de energietransitie. Het kabinet heeft wel besloten vier kerncentrales te bouwen.

Verder wordt het budget van de SDE en SDE+-subsidies verlaagd met € 1 miljard vanaf 2026, en ook de SDE++-regeling wordt tussen 2026 en 2029 met € 1,575 miljard verlaagd. Desondanks worden er drie nieuwe categorieën toegevoegd aan de SDE++-regeling: hoge temperatuurwarmteopslag, procesgeïntegreerde warmtepompen en waterstofproductie voor elektrificatie van de industrie.

De subsidies voor de Demonstratie Energie- en Klimaatinnovatie (DEI++) zijn aanzienlijk verhoogd naar €437 miljoen, met een maximaal bedrag van €30 miljoen per project. Het budget voor de Energie Investeringsaftrek (EIA) wordt verhoogd van €259 miljoen naar €431 miljoen, terwijl de Milieu Investeringsaftrek (MIA) vrijwel gelijk blijft op €194 miljoen.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

Nederlandse bedrijven opereren in een ongelijk speelveld omdat de Nederlandse elektriciteitsprijzen tot de hoogste van Europa behoren. Netcongestie belemmert de overstap van fossiele brandstoffen naar elektrificatie. De verwachte forse toename van netwerkkosten maakt elektrificatie nog duurder. De combinatie van deze drie factoren remt het groeivermogen en elektrificatie van onze bedrijven. Zonder oplossing op korte termijn dreigt de-industrialisatie.

Het is aan het kabinet om de trend van alsmaar stijgende energiekosten om te buigen naar een dalende lijn en zo het kostenverschil met ons omringende landen te verlagen. Dat kan door de energiebelastingen in de toekomst te verlagen.

Het besluit om € 1,2 miljard te bezuinigen op waterstof en batterijen ondermijnt de ambitie om wereldwijd te concurreren in waterstoftechnologie en de uitwerking van de ambitie van een elektrolysecapaciteit van 4-8 GW in Nederland.

De verhoging van het DEI++-budget en het grotere EIA-budget bieden kansen voor leden van FME, maar dit is onvoldoende om de negatieve effecten van de bezuinigingen op waterstof en batterijen te neutraliseren. Bovendien zullen de verlagingen in de SDE++-regeling vanaf 2026 extra druk leggen op de industrie, die afhankelijk is van deze subsidies om de energietransitie te versnellen.

De bouw van kerncentrales biedt kansen voor de technologische industrie. FME vindt dat tenminste 50% van de aanbestedingswaarde en het onderhoud van de kerncentrales naar het Nederlandse bedrijfsleven moet gaan.

Wat vindt FME hiervan?

Bedrijven hebben een gelijk speelveld en investeringszekerheid nodig. Nederlandse bedrijven betalen gemiddeld 50% hogere elektriciteitskosten dan hun Europese concurrenten, wat hun concurrentiepositie ernstig schaadt. Dit kan resulteren in de verplaatsing van investeringen naar

andere landen met lagere energiekosten.

De bezuinigingen op waterstof en batterijen zijn bijzonder zorgwekkend, aangezien deze technologieën essentieel zijn om de klimaatdoelen te bereiken. Zonder de nodige investeringen in waterstoftechnologie zal Nederland niet in staat zijn om een leidende rol te spelen in deze markt. Bovendien moet ervoor worden gezorgd dat de bouw van kerncentrales het Nederlandse bedrijfsleven direct ten goede komt.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME pleit voor de verlenging van de IKC-regeling tot minimaal 2030 en vraagt om een alternatief voor de geschrapte VCR-regeling. Hiervoor is minimaal €300 miljoen in 2025 nodig, oplopend tot €500 miljoen in 2030. Dit kan worden gefinancierd uit de jaarlijkse €900 miljoen die Nederland ontvangt uit de Europese CO2-belasting.

FME dringt aan op een eerlijke verdeling van de stijgende netwerkkosten, die naar verwachting minstens € 8 miljard per jaar bedragen. Dit besluit wordt in het voorjaar van 2025 verwacht.

Energie-intensieve bedrijven op groene energie zijn noodzakelijk voor het daadwerkelijk kunnen sluiten van de metalen- en materialenkringloop. FME pleit voor een investering van ten minste € 100 miljoen in de circulaire economie, zodat de Transitieagenda Maakindustrie kan worden uitgevoerd. Dit is cruciaal om de grondstoffentransitie te versnellen en de klimaatdoelen te halen.

FME zet er op in dat minimaal 50% van de waarde van de aanbestedingen en onderhoud voor kerncentrales ten goede komt aan het Nederlandse bedrijfsleven, ongeacht de keuze van de hoofdaannemer.

Voldoende talent met de juiste skills

Onderwijs

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet heeft meer aandacht voor techniek en technologie in het onderwijs, van basisscholen tot universiteiten. Technische opleidingen krijgen een uitzonderingspositie in de aanpak om de hoeveelheid internationale studenten terug te dringen en het kabinet werkt aan plannen om leerlingen en studenten te stimuleren opleidingen en beroepen kiezen die bijdragen aan de maatschappelijke opgaven.

Tegelijkertijd zijn er grote bezuinigingen op onderwijs, toewerkend naar maar liefst €1,7 miljard in 2029. Voorlopig heeft het ministerie deze bezuinigingen onder andere ingevuld door de subsidie praktijkleren oplopend tot bijna €152,5 miljoen te korten. Het kabinet geeft aan voor de begrotingbehandeling nog met een wijziging te komen vanaf 2026. Voor 2025 is in ieder geval een concrete bezuiniging van €31,5 miljoen ingeboekt.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

Onze bedrijven kampen nog altijd met een groot tekort aan goed gekwalificeerde medewerkers. Daarom is de toegenomen aandacht voor het opleiden voor beroepen van de toekomst belangrijk. Tegelijkertijd laat het kabinet onze bedrijven, die zich inzetten voor het opleiden van jongeren en omscholen van medewerkers in het beroepsonderwijs, in de kou staan. De bezuiniging op de subsidie praktijkleren schaadt de mogelijkheid om juist de instroom van ondervertegenwoordigde groepen voor tekortsectoren te vergroten.

Wat vindt FME hiervan?

We zijn blij dat onze boodschap - dat opleiden voor techniek en technologie essentieel is voor de toekomst van Nederland – goed overgekomen is. De bezuiniging op de subsidie Praktijkleren is echter een koude douche. De grootschalige, structurele bezuiniging op de universitaire onderzoekscapaciteit brengt het risico met zich mee dat deze ook terecht komt bij het noodzakelijk onderzoek naar de innovaties van morgen en daarmee onze kenniseconomie en toekomstig verdienvermogen.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

We zetten in op het terugdraaien van de bezuiniging op de subsidie praktijkleren. We praten mee over de kabinetsplannen om leerlingen en studenten te stimuleren kiezen voor techniek en technologie. Voor de langstudeerdersboete zullen we bij het kabinet een uitzondering bepleiten voor technische studies. We bepleiten een gerichte bezuiniging op R&D, die cruciale technologische innovaties die nodig zijn voor de maatschappelijke opgaven buiten schot laat.

Arbeidsmarkt

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet ziet de arbeidsmarkttekorten als één van de kernproblemen voor de brede welvaart en verdienvermogen van Nederland, nu en in de toekomst. Daarom moet het aanbod worden vergroot door meer mensen met een ondersteuningsbehoefte naar een baan te begeleiden en parttime contracten uit te breiden. Positief is dat het kabinet doorgaat met de uitwerking van een Crisisregeling Personeelsbehoud en het Actieplan groene en digitale banen.

Tegelijkertijd zijn er plannen om arbeidsmigratie in perken. Hierbij erkent het kabinet het belang van kennismigratie, maar lijkt wel de kennismigrantenregeling te willen aanscherpen. Ook is er nog geen zicht op het voornemen om een vakkrachtenregeling in het leven te roepen.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

Nederland heeft een structureel tekort aan technisch talent. De industrie krijgt in 2030 te maken met een tekort van 60.000 mensen volgens onderzoek van ROA en SEO uit 2022. Met de aangekondigde maatregelen zal dit tekort nog verder oplopen. De maatregelen om het aanbod te vergroten zullen niet snel genoeg effect sorteren en op de korte termijn zal inperking van arbeidsmigratie de krapte alleen maar vergroten.

Wat vindt FME hiervan?

FME is vóór het 'Roemerproof' en gericht inzetten van arbeidsmigranten. We zijn dan ook positief over het voornemen om keuzes te maken die ten goede komen aan het verdienvermogen van Nederland. Deze keuzes moeten wél op korte termijn gemaakt worden, op basis van een gefundeerde visie op wat voor een land en economie wij willen zijn. De technologische industrie werkt aan een sterker, slimmer en groener Nederland en heeft daar nú het internationale talent voor nodig.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME zet in om arbeidsmigratie voor de technologische industrie van zowel kenniswerkers als vakkrachten mogelijk te houden en te versterken. We pleiten voor een doelgerichte vakkrachtenregeling en voor die tijd kan er wat ons betreft geen sprake zijn van het beperken van de kennismigrantenregeling, dus ook niet het verhogen van het salariscriterium.

Verder werken we samen met het kabinet om de arbeidskrapte in de technologische industrie terug te dringen door de uitrol van het Aanvalsplan Techniek, de totstandkoming van een brede arbeidsmarktagenda en de top over arbeidsmarktcrapte.

Innovatieve ecosystemen van wereldklasse

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet streeft naar een gezonde economie met florerende, innovatieve bedrijven en een goed vestigingsklimaat. De ambitie om aan de Europese norm te voldoen van 3% van het BBP investeren in R&D wordt daarom gehandhaafd. De indexatie van de WBSO en de impuls van Invest-NL - € 250 miljoen voor blended finance en € 600 miljoen voor kapitaalversterking – draagt hieraan bij. Dit staat echter niet in verhouding tot de bezuinigingen op het Nationaal Groeifonds, het Fonds Onderzoek en Wetenschap en de MIT-regeling. Ook is er geen aandacht voor strategisch en innovatiegericht aanbesteden als instrument om investeringen in innovatie aan te jagen.

Om goede randvoorwaarden voor ondernemers te scheppen, draait het kabinet de volgende lastenverzwaringen terug: verlaging van de mkb-winstvrijstelling, afschaffing inkoop eigen aandelen, verlaging van de renteaftrekbepanking vpb naar 25%. De 30%-regeling wordt gedeeltelijk teruggedraaid naar 27%, maar met een hogere inkomensondergrens. Ook maakt het kabinet toegang tot financiering voor het mkb makkelijker met een financieringshub en een fonds voor duurzaamheidsleningen. Het kabinet vervolgt bovendien het onderzoek naar een fiscale regeling voor medewerkersparticipatie bij start-ups en scale-ups.

Het kabinet schetst een scherpe analyse van de afname in productiviteitsgroei, maar een actieplan hiervoor ontbreekt. Ook wordt er budget gereserveerd voor een cyberweerbaar bedrijfsleven. Echter, budgetten voor toezicht op nieuwe EU-regelgeving, zoals de Data Governance Act, Data Act, AI Act, NIS-2, Cyber Resilience Act en de Digital Services Act, zijn nog steeds ontoereikend. Ondanks de terechte focus van dit kabinet op het verminderen van de regeldruk voor ondernemers. Ook de kabinetsambitie voor Europees industriebeleid is hoog, maar botst met andere wensen richting de EU, zoals een lagere afdracht.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

De technologische industrie levert een hoge toegevoegde waarde voor Nederland, onder andere dankzij onze innovatiekracht (37% van de R&D-investeringen in Nederland). FME verwelkomt daarom de focus van het kabinet op productiviteitsgroei en de aandacht voor het verminderen van regeldruk. De WBSO vormt de hoeksteen van het innovatiebeleid. De indexatie hiervan zorgt voor stabiliteit zodat de sector kan blijven innoveren. Kenmerkend voor de technologische industrie is echter ook de samenwerking in ecosystemen. Het wegvallen van stimulering van innovatiesamenwerking laat daarom een groot gat achter. Bovendien ligt zonder sterk gezamenlijk Europees industriebeleid een ieder-voor-zich-beleid in de EU op de loer, met een staatssteunrace als gevolg.

Wat vindt FME hiervan?

Slimme publieke R&D-investeringen en een goed investeringsklimaat zijn onmisbaar als vliegwiel om private investeringen aan te jagen. Het vraagt een gezamenlijke inspanning van overheid en bedrijfsleven om aan de 3%-doelstelling voor R&D te voldoen. FME pleit ervoor dit te adresseren tijdens de Ondernemingsklimaattop. Het kabinet streeft terecht naar een stabiel en betrouwbaar ondernemersklimaat en FME verwelkomt daarom het terugdraaien van een aantal lastenverzwaringen. Net als de impuls voor Invest-NL en de aandacht voor het innovatieve mkb. De middelen voor *blended finance* zijn bemoedigend, maar nog onvoldoende voor impactvolle opschaling. FME constateert echter dat de bezuinigen op innovatie het ondernemingsklimaat juist ondermijnen en meer gerichte subsidies nodig zijn. Een belangrijke voorwaarde voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit en daarmee een sterke concurrentiepositie, is digitalisering met concreet

handelingsperspectief voor het mkb. Dit laatste staat is nog onvoldoende uitgewerkt in de Miljoenennota en het regeerprogramma. Wel is FME verheugd om te horen dat het ministerie van Economische Zaken bedrijven ondersteunt om te voldoen aan de AI-verordening door heldere communicatie en de inrichting van regulatory sandboxes.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME participeert de komende periode in de evaluatie van de WBSO. Daarbij benadrukt FME het belang hiervan voor de technologische industrie en zijn we kritisch op de toegenomen regeldruk. FME hamert bovendien op het behoud van de bewezen effectieve onderdelen van de MIT-regeling voor het mkb, namelijk haalbaarheidsstudies en R&D-samenwerking. Verder pleiten we voor focus op de Nationale Technologiestrategie in het innovatiebeleid en om voort te bouwen op het succes van tripartiete samenwerking (Smart Industry) in een Deltaplan Arbeidsproductiviteit.

FME pleit ervoor om instrumenten die onder RVO vallen te bundelen onder een Nationale Investeringsinstelling. Naast de impuls via Invest-NL voor individuele bedrijven, blijft FME de noodzaak voor structureel budget voor innovatiesamenwerking benadrukken, ook om in te haken op Europese initiatieven zoals IPCEI's. Gezien de bezuinigingen op innovatie zou de overheid beschikbare middelen ook strategischer in moeten zetten door innovatiegericht aan te besteden. FME pleit daarom voor een Nationale Strategie Publieke Inkoop.

We houden het ministerie scherp op het verlagen van administratieve lasten bij de implementatie van digitaliseringswetgeving. FME neemt actief deel aan het Cyberweerbaarheidsnetwerk en draagt bij aan een samenhangende communicatiecampagne naar het bedrijfsleven op het gebied van digitalisering en levert op input op internetconsultaties voor onder andere de Cyberbeveiligingswet en Cyber Resilience act. Voor serieus Europees industriebeleid is Europese financiering onontbeerlijk, wat FME betreft kunnen daar geen taboes op bestaan.

Vernieuwde verbondenheid

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet wil de economische veiligheid vergroten en geeft aan internationale verbondenheid belangrijk te vinden voor ons verdienvermogen. In dat kader voegt het kabinet €50 miljoen toe aan het Beschermingsfonds Economische Veiligheid en ontvangt Invest International €100 miljoen extra. Tegelijkertijd bezuinigt het kabinet uiteindelijk €3,1 miljoen op het Innovatie Attaché Netwerk en wil het kabinet vanaf 2028 €1,6 miljard minder dan voorzien afdragen aan de EU. Ten slotte zal het kabinet integratie tussen Invest-NL en Invest International onderzoeken.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

FME-leden exporteren naar ruim 130 landen en hebben vaak wereldwijde toeleveringsketens. De technologische industrie heeft daarom baat bij een sterk overheidsinstrumentarium voor handelsbevordering en innovatiesamenwerking. Terwijl bedrijven kunnen profiteren van de toegenomen financieringsmogelijkheden, kunnen bedrijven door het afgeschaalde Innovatie Attaché Netwerk moeilijker marktkansen identificeren. Ook is er dan minder ondersteuning bij handelsmissies. De toegenomen focus op beschermende maatregelen in het kader van economisch veiligheidsbeleid kan ten koste gaan van de bewegingsvrijheid van technologische maakbedrijven.

Wat vindt FME hiervan?

De EU is een steunpilaar voor de internationale verbondenheid van Nederland. Zeker gegeven de huidige geopolitieke spanningen is Nederland gebaat bij nauwe Europese samenwerking, zoals nu plaatsvindt in de defensie-industrie. De kritische houding ten opzichte van Brussel is daarom onwenselijk. Ook de bezuinigingen op het innovatieattaché-netwerk vindt FME onverstandig. Immers moeten 'partner'-maatregelen – naast 'promote'-maatregelen – de basis vormen voor economisch veiligheidsbeleid. Wel verwelkomt FME de eerste stap in de versterking van de positie van Invest International en het onderzoek naar integratie met Invest-NL.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME zet in op synergie tussen het innovatie- en exportbeleid en onderstreept het belang van de EU en internationale verbondenheid voor een betere concurrentiepositie voor de technologische industrie. FME zal zich sterk maken voor het voorkomen van de voorgenomen bezuinigingen bij het innovatieattaché-netwerk. Ook zet FME in op een verdieping van de interne markt en een daadkrachtige rol voor EU als handelsblok. Dit is cruciaal voor een gelijk spelveld en voor het afbouwen van risicovolle strategische afhankelijkheden.

Technologisch leiderschap voor zorg en gezondheid

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet maakt €162 miljoen vrij voor randvoorwaarden rond AI, digitalisering, standaardisering en gegevensuitwisseling in de zorg, met als doel de administratieve lasten te halveren. Er wordt geen aandacht gegeven aan andere arbeidsbesparende technologieën die ook cruciaal zijn om specifiek het arbeidstekort in de zorg aan te pakken.

In de miljoenennota wordt wel € 54 miljoen uitgetrokken voor de stimuleringsregeling technologie in ondersteuning en zorg (STOZ). Een waardevolle eerste stap, maar onvoldoende voor de grootschalige implementatie en opschaling van zorgtechnologieën die nodig zijn om alle vormen van zorg effectief te ondersteunen. Er is € 84,1 miljoen beschikbaar voor passende zorg, € 26,8 miljoen voor veelbelovende zorg en € 27,3 miljoen voor domein overstijgende samenwerking waardoor technologieën sneller beschikbaar komen en wachtlijsten kunnen verkorten.

De €14,1 miljoen voor de Green Deal Duurzame Zorg is een goede zet, aangezien duurzaamheid een cruciale pijler is voor de toekomstbestendige zorg.

Verder krijgt digivaardigheid een plek in zorgopleidingen. Waarmee de opleiding wordt verbreed en werken met nieuwe technologieën wordt gestimuleerd. Dit is essentieel om innovaties volledig te benutten en de zorgtransformatie te realiseren.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

Hoewel de plannen van de minister de waarde van (generatieve) AI benadrukken, wordt er onvoldoende aandacht besteed aan de bredere inzet van andere cruciale medische technologieën die aan de basis liggen van veel innovaties in de zorg. Dit is zorgwekkend, omdat de belangrijkste uitdagingen die de toekomstige gezondheidszorg bedreigen hiermee niet worden opgelost. Ondanks dat het ministerie, in lijn met het Gupta-rapport 'Uitweg uit de schaarste', de rol van innovatieve medische technologie erkent als een oplossing voor het personeelstekort in de zorg, ontbreekt het aan concrete middelen om op te schalen en te implementeren.

Wat vindt FME hiervan?

Hoewel het beschikbaar houden van innovatiestimulerende instrumenten zoals STOZ, TAZA, en WOZO een positieve stap is, merkt FME op dat deze inzet niet voldoende is om de noodzakelijke opschaling van innovaties op het vereiste niveau te realiseren. De €84,1 miljoen voor passende zorg is welkom, maar het is zorgwekkend dat belangrijke thema's zoals duurzaamheid en het aanpakken van arbeidstekorten hierin onvoldoende zijn meegenomen. De €26,8 miljoen voor veelbelovende zorg is een waardevol startpunt, maar niet structureel en daarmee niet genoeg om toekomstige doorbraken, zoals TAVI's, op brede schaal te implementeren.

FME verwelkomt de inzet op digitalisering, waarbij kaders zijn gesteld voor standaardisatie, interoperabiliteit en verantwoord hergebruik van data. De introductie van nationale toevoegingen op de Europese wetgeving voor gegevensuitwisseling, zoals de subcategorieën in de opt-out-regeling, baren ons echter zorgen. Dit belemmert bedrijven om optimaal gebruik te maken van data, wat hun innovatievermogen beperkt.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

Hoewel het huidige beleid goede intenties heeft, is het nog te versnipperd. Om de zorg toekomstbestendig te maken, met korte wachtlijsten en tijdige zorg voor iedereen, zet FME zich in voor drie cruciale veranderingen. Alleen door deze samen aan te pakken, kunnen we dat toekomstbeeld bereiken:

1. De zorg van de toekomst richt zich op ondersteuning, niet alleen genezing. Daarom pleiten wij voor meer investeringen in digitale oplossingen die zorg dichterbij huis brengen, waardoor mensen langer zelfstandig blijven en ziekenhuisbezoeken verminderen.
2. De patiënt van de toekomst krijgt meer controle over zijn eigen zorg. FME pleit daarom voor bredere toegankelijkheid van technologieën zoals zelfdiagnostiek en thuismonitoring, zodat patiënten meer grip krijgen op hun gezondheid.
3. De zorgverlener van de toekomst kan optimaal gebruik maken van technologieën zoals robotgestuurde chirurgie, geautomatiseerde administratieve processen, en AI-ondersteunde besluitvorming. FME pleit daarom voor gunstige randvoorwaarden en financiering om ook deze technologieën de ruimte te geven om toegang te krijgen tot de zorg.

Technologisch leiderschap voor landbouw, water en voedsel

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Doelsturing en innovatie zijn de twee woorden die centraal staan in de kabinetsplannen op het gebied van landbouw. Vooral innovatie krijgt aandacht. Zo wordt er € 3,5 miljoen uitgetrokken voor innovatie, onder andere voor praktijkonderzoek. Het kabinet wil op 3 tot 6 locaties praktijkproeven starten met innovatieve technologieën zoals watermeetsystemen voor de akkerbouw, en precisielandbouw met onkruidrobots. Extra aandacht gaat uit naar het programma 'Robots naar de boerenpraktijk', een programma dat de agrarische sector inzicht wil geven in de mogelijkheden voor arbeidsbesparing door de inzet van technologie.

Het vorige kabinet zette al stappen richting doelsturing, een aanpak die nu wordt voortgezet. In 2025 wordt hier € 10 miljoen voor uitgetrokken. Doelsturing is een alternatief voor de huidige verplichte maatregelen waar de agrarische sector zich aan moet houden, bijvoorbeeld ten aanzien van de aanwending van mest. Aan de hand van de zo genoemde Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) krijgen bedrijven inzicht in hun positie ten opzichte van de te behalen doelen en de ruimte om te sturen op desbetreffende doelen. Voor het meten van en het sturen op deze factoren is de ontwikkeling van technologie essentieel. Daarnaast wil het kabinet in 2025 een nationale voedselstrategie presenteren en zich tegelijkertijd hard maken voor een Europese voedselstrategie.

Er wordt in de kabinetsplannen weinig aandacht gegeven aan het borgen van de juridische basis voor vergunningverlening. Juist hierin schuilt een risico, innovaties zullen hun weg naar de markt pas vinden als ondernemers de zekerheid krijgen dat deze investeringen toekomstbestendig zijn.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

De genoemde maatregelen bouwen verder op de innovatiekracht die het technologisch bedrijfsleven de afgelopen jaren heeft laten zien. Zo heeft de sector in diverse projecten en innovatieprogramma's ingezet op technologieontwikkeling die de stikstofemissies uit de landbouw reduceren. De continuering van het beleid hierop en de inzet op praktijkproeven kan de introductie van deze innovaties versnellen.

Ook op het gebied van robotisering hebben Nederlandse technologiebedrijven al veel initiatief getoond en baanbrekende innovaties voortgebracht. Zowel regionaal als landelijk zijn er diverse initiatieven waarin deze vernieuwingen worden getest en verder ontwikkeld. Veelal gebeurt dit in samenwerking met kennisinstellingen en de agrarische sector zelf. Een voorbeeld hiervan is het NXTGEN Handsfree Agrifood programma. Ook hier zal het programma "Robots naar de praktijk" de acceptatie van technologie versnellen.

Wat vindt FME hiervan?

Technologieontwikkeling biedt oplossingen om zowel schaarste als verspilling tegen te gaan, waardoor de productie kan stijgen én verduurzamen. Nederlandse bedrijven nemen het voortouw in de transitie naar duurzamere vormen van voedselproductie. Zij doen dit door technologie in te zetten om de stikstofuitstoot te verminderen, het dierenwelzijn te verbeteren en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen. Ook wordt er ingezet op arbeidsbesparing in de voedselproductie met verdere robotisering en automatisering. Het kabinet zet hiermee sterk in op innovatie, wat FME toejuicht. FME roept het kabinet op om het voorgestelde beleid samen met de technologiesector verder uit te werken

Een belangrijk aandachtspunt is dat de benodigde investeringen voor technologieontwikkeling niet worden terugverdiend als deze technologie uitsluitend in Nederland wordt toegepast. De Nederlandse technologiesector zal ook internationaal een positie in moeten gaan nemen. Europese samenwerking

en internationale profilering van de Nederlandse agrotechnologie moeten dan ook onderdeel gaan uitmaken van het beleid. Samenwerking met het postennetwerk dat de regionale uitdagingen kent en contacten onderhoudt is hierbij essentieel.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME dringt er bij het kabinet op aan om technologische innovatie in de landbouw tot een nationaal speerpunt te maken en hiervoor nog meer beleidsmatige en financiële ondersteuning te bieden. Ook zet FME zich in voor de verdere ontwikkeling van sleuteltechnologieën zoals AI, sensortechnologie en cyber-physical systems.

FME pleit voor specifiek beleid van het kabinet om Nederlandse bedrijven te ondersteunen in hun mondiale leiderschap. Dit kan door gerichte investeringen in innovatie en verduurzaming van de agrifoodsector, waarbij het kabinet actief meewerkt aan de internationale positionering van Nederlandse technologiebedrijven.

De lobby richt zich daarnaast op het waarborgen van een solide juridische basis voor vergunningverlening, zodat ondernemers vertrouwen kunnen hebben in hun investeringen in nieuwe technologieën. Op deze manier kunnen we gezamenlijk zorgen dat Nederland zijn leidende positie in technologische innovatie binnen de agrifoodsector behoudt.

Technologisch leiderschap voor de gebouwde omgeving

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Op Prinsjesdag heeft het kabinet benadrukt dat het terugdringen van de woningnood een topprioriteit is. Voor de bouw van nieuwe woningen trekt het kabinet €5 miljard uit. In de Troonrede werd de wooncrisis 'een van de meest complexe opgaven voor het kabinet' genoemd. Het hebben van een dak boven je hoofd is een van de dingen die heel gewoon zouden moeten zijn, maar die voor veel mensen uit het zicht begint te raken, aldus koning Willem-Alexander. Tegelijk is er druk op de schaarse grond en een spanningsveld tussen woningbouw, natuur, landbouw en defensie. Het nieuwe kabinet zet veel bestaand beleid rond de woningmarkt door, met als doel jaarlijks 100.000 woningen bij te bouwen. Dit doel blijft gehandhaafd, maar er is nog veel onzekerheid en regelgeving die verduidelijking behoeft.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

De woningbouw is steeds meer gericht op duurzaamheid, waarbij circulaire economie-principes een belangrijke rol spelen. Technologieën die energiezuinige oplossingen ondersteunen, zoals slimme isolatie, zonnepanelen en warmtepompen, zijn essentieel om de verduurzaming van de gebouwde omgeving te bevorderen. Dit creëert kansen voor bedrijven in de technologische industrie die producten of diensten ontwikkelen die bijdragen aan CO₂-reductie en energie-efficiëntie.

De technologische industrie kan oplossingen bieden voor efficiënter ruimtegebruik, zoals verticale landbouw of het ontwikkelen van multifunctionele gebouwen die meerdere doeleinden dienen, zoals wonen, werken en recreëren.

Wat vindt FME hiervan?

Het is positief dat het doel van 100.000 woningen per jaar gehandhaafd blijft. Echter, er ontbreken praktische maatregelen om de bouw daadwerkelijk te versnellen. Het stikstofprobleem blijft een obstakel voor de bouw, en er is nog geen oplossing om de vergunningverlening te versnellen of om het aantal bezwaarprocedures te verminderen of verkorten.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME roept het kabinet en de politiek op om de doelstelling van 1 miljoen duurzame woningen in 2030 te realiseren. Wij vragen om de volgende acties:

- Vrijstelling van stikstofeisen voor klimaatinfrastructuur, zoals de aanleg van het elektriciteitsnetwerk.
- Nieuwe regelgeving die investeren in vastgoedontwikkeling aantrekkelijk maakt, zodat de vergunningsaanvragen en productie toenemen.
- Duidelijkheid en stabiliteit in het overheidsbeleid met betrekking tot wonen.
- Gemeenten en provincies moeten aangemoedigd worden om keuzes te maken voor het aanwijzen van bouwlocaties, waarbij het Rijk haar regierol verder uitbreidt.
- Steun voor het Aanvalsplan Techniek om het aanbod van technisch personeel te garanderen.

Daarnaast willen we vanuit FME de verduurzaming van de gebouwde omgeving versnellen door de volgende punten te lobbyen:

- Combinatie van de Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC) en de Milieu Prestatie Gebouwen (MPG) norm tot één geïntegreerde aanpak die leidt tot Meer dan Energie Neutrale Gebouwen (MENG).
- Het actief bevorderen van circulair bouwen als onderdeel van de groene transitie.
- Stimuleer slimme technologieën zoals ledverlichting, klimaatsystemen, warmtepompen en hergebruik van verwarmd water om de energie-efficiëntie te verbeteren. Zowel individuele als collectieve oplossingen moeten worden onderzocht.
- Alle overheden zouden bij duurzaam inkopen van gebouwen zich moeten baseren op de

systematiek van de NMD-bepalingsmethode.

- Bij duurzaam inkopen moet de aandacht verlegd worden van het inkoopproces vooraf naar controle van het gebouw achteraf om te zien of de normen daadwerkelijk gehaald worden. Dit voorkomt greenwashing en bevordert het marktaandeel van bedrijven die hun beloftes waarmaken.

Technologisch leiderschap voor defensie

Wat staat er in de Miljoenennota en wat missen we?

Het kabinet zet in op een ambitieuze Kennis-en Innovatie agenda middels een nieuw actief industriebeleid en het zoeken naar flexibiliteit in samenwerkingsvormen met industrie. € 1 miljard is vrijgemaakt voor directe investering in de industrie ter bevordering van innovatie en productieopscaling in sensoren, intelligente systemen, unmanned-en ruimtetechnologie. Daarnaast wordt gezocht naar nieuwe manieren van strategische innovatie samenwerking met industrie ten behoeve van dual-use-toepassingen. Bijvoorbeeld middels regiogerichte ecosystemen en het oprichten van een publiek-pivaat ptfom. Nieuwe financiering en fundingsinstrumenten zoals een nieuw op te richten Security Fund moeten bijdragen aan een aantrekkelijker investerings- en innovatieklimaat voor start en scale-ups en het bevorderen van productiezekerheid van de defensie-industrie. Concretisering, financieringsinstrumenten en de uitvoeringsagenda van het defensie innovatiebudget zijn echter op veel punten nog onduidelijk.

Wat betekent dit voor de technologische industrie?

Defensie heeft de ambitie internationaal koploper te worden op een sensoren, intelligente systemen, unmanned-en ruimtetechnologie.. De groei van het defensiebudget en de gerichte investering in technologische innovatie en productie opscaling biedt niet alleen kansen aan de defensie-industrie maar vooral ook aan startups, scale ups en ondernemers in de technologie sector met dual-use-toepassingen. Het wettelijk verankeren van de 2% NAVO-norm, de structurele verankering van het lang-cyclisch innovatiebudget naar 1,3% van het Defensiebudget en nieuwe financieringsinstrumenten dragen in grote mate bij aan vertrouwen van de industrie in samenwerking met defensie.

Wat vindt FME hiervan?

FME is positief over de nieuwe 'mindset' en de ambitie van Defensie ten aanzien van partnerships met de industrie en de bijbehorende investeringsagenda. Er spreekt vertrouwen en waardering uit, de kracht van innovatie die de Nederlandse technologische industrie te bieden heeft. Ook de regiogerichte aanpak om dual-use innovatie te bevorderen middels ecosystemen en fieldlabs is een aanpak die FME al sinds jaar en dag bepleit en stimuleert onder haar leden.

FME is benieuwd naar hoe defensie implementatie van succesvolle innovaties zeker stelt en zorgt dat deze niet sneuvelen door Europees aanbestedingsbeleid. Concretisering van de agenda, regievoering en continuïteit op innovatietrajecten zullen permanent aandacht vragen. Daarnaast blijft FME kritisch op de aanstaande Wet Weerbaarheid Defensie en Veiligheidsindustrie ten aanzien van marktverstoringe karakter en het risico op marktordening binnen de Nederlandse technologie sector.

Wat doen we hiermee vanuit de lobby?

FME zal zich inzetten om de ambitie van Defensie ten aanzien van Dual Use toepassingen te verankeren in de innovatiestrategie. We zullen toezien dat de ambitieuze agenda wordt omgezet in concreet beleid en gerichte investeringen in de Nederlandse technologische industrie. Daarnaast zullen we de uitwerking van de Wet Weerbaarheid Defensie en Veiligheidsindustrie kritisch blijven volgen opdat deze zo min mogelijk tot marktverstoring zal leiden.